

УДК 336.332

Ковальчук І. С., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

АНАЛІЗ РІВНЯ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто динаміку зміни кількості суб'єктів малого підприємництва за 2012-2016 рр., динаміку надходжень єдиного податку, сплаченого суб'єктами малого підприємництва, його частку у доходах місцевих бюджетів. Проаналізовано у динаміці надходження єдиного податку з фізичних та юридичних осіб, а також його частку у структурі податкових надходжень протягом 2012-2016 рр. Оцінено ступінь виконання державного бюджету України за податковими надходженнями до загального та спеціального фонду. Охарактеризовано стягнення податкових платежів з малих підприємств, що є платниками податків за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності.

Ключові слова: єдиний податок, загальний фонд, збори, малий бізнес, оподаткування, податки, спеціальний фонд.

Ковальчук И. С., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

АНАЛИЗ УРОВНЯ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Рассмотрена динамика изменения количества субъектов малого предпринимательства по 2012-2016 гг., динамику поступлений единого налога, уплаченного субъектами малого предпринимательства, его долю в доходах местных бюджетов. Проанализированы в динамике поступления единого налога с физических и юридических лиц, а также его долю в структуре налоговых поступлений в течение 2012-2016 гг. Оценена степень выполнения государственного бюджета Украины по налоговым поступлениям в общий и специальный фонд. Охарактеризованы взыскания налоговых платежей с малых предприятий, являющихся плательщиками налогов по упрощенной системе налогообложения, учета и отчетности.

Ключевые слова: единый налог, общий фонд, сборы, малый бизнес, налогообложения, налоги, специальный фонд.

Kovalchuk Inna, Applicant of Higher Education of the Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv national agrarian university, Mykolayiv, Ukraine

TAXATION ANALYSIS OF SMALL ENTERPRISE SUBSIDIARIES IN UKRAINE

Introduction. *The system of taxation in every country is a tool of economic influence on social production, its structure and dynamics, acceleration of scientific and technological progress and satisfaction of social needs of the population. With the help of subtitles it is possible not only to limit business activity or the development of business entities, but also to promote the development of enterprises by stimulating and harmonizing relations between taxpayers and tax control bodies. Taxation is a key method of developing financial relations and the financial mechanism in general. Tax payments are the main source of financial resources for the state budget of Ukraine, since the share of tax revenues in the state budget*

makes up more than 70% of all revenues of the consolidated budget of Ukraine. Therefore, the development of an effective mechanism for the functioning of the tax system, which simultaneously meets the needs of the parties to tax relations, is a priority task of our state.

Purpose. *Identification of the taxation level of small business entities in Ukraine, the allocation of advantages and disadvantages in the current system of taxation, as a priority in the selection of small enterprises, as well as studying the directions of its reformation.*

Results. *The dynamics of subjects' change of small business, dynamics of receipts of a single tax for small business entities, and its share in local budget revenues is considered. It is analyzed in the dynamics of the receipt of a single tax on individuals and legal entities, as well as its share during 2012-2016. The implementation of the state budget in Ukraine for tax revenues to the general and special fund is provided. Characterized by the simplified system of tax payments for small business, which provides for harmonization of tax relations subjects. The classification of national and local taxes and duties is given.*

Conclusions. *The study leads to the assertion that the level of taxation of small businesses during the investigated periods remains not too high, if compared with the leading European countries. The increase in the volume and share of revenues from the single tax shows that the volume of production by the subjects of entrepreneurship increases, the number of sales, the increase of positive activity results, expressed in the amounts of tax payments they pay to the budget, thus filling it for solving socio-economic issues regions, and improving the lives of business entities.*

Key words: *single tax, general fund, fees, small business, taxation, taxes, special fund.*

JEL Classification: *H21, H71.*

Постановка проблеми. Система оподаткування будь-якої країни є інструментом економічного впливу на динаміку та структуру суспільного виробництва, прискорення науково-технічного прогресу та задоволення соціальних потреб населення. За допомогою податкових інструментів можна не тільки обмежувати чи стимулювати ділову активність суб'єктів господарювання, але і сприяти їх розвитку шляхом стимулювання та гармонізації відносин платників і органів податкового контролю. Саме оподаткування є ключовим методом розвитку фінансових відносин та фінансового механізму в цілому. Податкові платежі є головним джерелом наповнення державного бюджету України фінансовими ресурсами, враховуючи зростаючу питому вагу податкових надходжень у структурі Зведеного бюджету України. Розробка дієвого механізму функціонування податкової системи, при якому одночасно задовольняються потреби сторін податкових відносин, є першочерговим завданням нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі виокремлення особливостей оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні приділяли вітчизняні вчені та науковці, серед яких: О. В. Майстренко [3], С. М. Тесля [5] та інші, проте, попри постійні зміни у сфері податкових відносин, дане питання потребує подальших наукових досліджень. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва потребує подальшого дослідження, адже зміна податкового законодавства, нестабільна соціальна, економічна та політична ситуація впливає на поведінку та функціонування суб'єктів малого підприємництва.

Формулювання цілей дослідження.

Метою дослідження є аналіз динаміки зміни кількості суб'єктів малого підприємництва за 2012-2016 рр., динаміки надходжень єдиного податку, сплаченого суб'єктами малого підприємництва, його частки у доходах місцевих бюджетів, оцінка рівня виконання державного бюджету України за

податковими надходженнями до загального та спеціального фонду.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов функціонування малим суб'єктам господарювання стає все складніше збільшувати показники своєї діяльності. Так, малим суб'єктам господарської діяльності все важче отримувати прибутки і, відповідно, забезпечувати вагомі надходження до бюджетів України, проте вони забезпечують робочі місця та необхідний рівень доходів громадян, що в сукупності на глобальному рівні має позитивний ефект. Підтримка малого підприємництва завжди входила в коло інтересів на макроекономічному рівні. Критерії віднесення суб'єктів господарської діяльності до малого бізнесу в різних країнах різняться. Так, Європейською комісією до цієї категорії віднесено суб'єкти господарювання,

які використовують працю не більше 50 найманих робітників та річний оборот яких не більше 10 млн євро. В Україні діє спрощена система оподаткування, яка покликана захищати суб'єктів податкових відносин від надмірного тиску податкової системи.

Протягом останніх років вітчизняна податкова система фактично перебуває в постійному реформуванні, проте однозначного ефекту від впроваджених змін очікувати важко. За даними Державного Казначейства України станом на 2015 р. діяло 327 814 малих підприємств, що становить 95,5% від загального обсягу, з них 284 241 одиниць – мікропідприємства, а питома вага великих підприємств складає лише 0,1% (423 од.). Найбільша кількість суб'єктів малого підприємництва припадає на торгівлю, сільське, лісове та рибне господарство [1].

Таблиця 1 Показники виконання дохідної частини Державного бюджету України за 1 півріччя 2016-2017 рр., млрд грн

Показники	Січень-червень 2016 р., млрд грн			Січень-червень 2017 р., млрд грн			Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, у %		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього
Доходи	250,4	15,2	265,6	338,7	56,2	394,9	135,2	369,9	148,7
Податок та збір на доходи фізичних осіб, у т.ч.:	27,0	0,0	27,0	34,6	0,0	34,6	127,9	-	127,9
військовий збір	5,2	0,0	5,2	6,9	0,0	6,9	131,9	-	131,9
податок на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів	4,1	0,0	4,1	3,2	0,0	3,2	79,1	-	79,1
податок на прибуток підприємств	24,4	0,0	24,4	31,7	0,0	31,7	129,5	-	129,5
рентна плата за користування надрами	17,4	0,0	17,4	24,4	0,0	24,4	134,5	-	134,5
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	23,5	0,0	25,3	29,6	1,1	30,7	116,9	-	121,4
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	15,6	0,0	15,6	13,4	4,6	17,9	85,4	-	114,7
податок на додану вартість	114,3	0,0	114,3	148,1	0,00	148,1	129,6	-	129,6
ввізне мито	9,0	0,0	9,0	10,2	0,8	10,9	112,8	-	121,2

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

Розглянемо динаміку податкових надходжень за січень-червень 2015-2017 рр. до державного бюджету України [2].

Аналізуючи показники виконання Державного бюджету України за січень-травень 2016-2017 рр. у розрізі податкових надходжень, можна прослідкувати тенденцію до зростання доходів як загального, так і спеціального фонду. Доходи спеціального фонду, зареєстровані у 1 півріччі 2017 р. в загальному обсязі 56,2 млрд грн, зросли суттєво порівняно з аналогічним періодом попереднього року (15,2 млрд грн).

Доходи загального фонду у звітному році порівняно з аналогічним періодом попереднього року зростають по усіх статтях податкових надходжень, серед яких: податок та збір на доходи фізичних осіб (на 27,9%),

військовий збір (на 31,9%), податок на прибуток підприємств (на 29,5%), рентна плата за користування надрами (на 34,5%), акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (на 21,4%), податок на додану вартість (на 29,6 %).

В умовах постійних змін у Податковому кодексі України важливим питанням залишається правильність обчислення та нарахування податкової бази суб'єктів підприємницької діяльності, адже наповнення як державного, так і місцевого бюджету напряму залежать від ефективної податкової політики.

Розглянемо динаміку зміни суб'єктів малого підприємництва в Україні за досліджуваний період.

Таблиця 2 Динаміка зміни суб'єктів малого підприємництва в Україні у 2012-2016 рр., од

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість суб'єктів малого підприємництва - юридичних осіб, од	344048	373809	324598	327814	291154
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10000 осіб наявного населення	76	82	76	77	68
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами, млн грн	672653,4	670258,5	705000,5	937112,8	1177385,2
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, млн грн	4815,6	6640,5	7413,3	10974,7	17167,1

Джерело: побудовано автором на основі даних [4]

Аналізуючи динаміку зміни суб'єктів малого підприємництва в Україні можна помітити різке скорочення їх кількості у звітному році порівняно з 2015 р. Дані негативні зміни спричинені нестабільною економічною ситуацією в країні, зниженням підприємницької активності, збільшенням обмежень для платників єдиного податку. Найбільша кількість малих підприємств традиційно зосереджена в м. Києві – 25%, Дніпропетровській – 11,2%, Харківській –

6,7%, Львівській – 5,5%, Київській – 5,5%, Одеській – 5,2% областях.

Незважаючи на кризові явища в економіці, п'ятий рік поспіль продовжується зростання обсягів надходжень єдиного податку, сплаченого суб'єктами малого підприємництва, незважаючи на зменшення у звітному році їх кількості. Цей податок був другою за обсягом складовою місцевих податків і зборів, який надійшов у звітному році у сумі 17,2 млрд грн, що на 56,0 % більше за обсяги надходжень 2015 р.

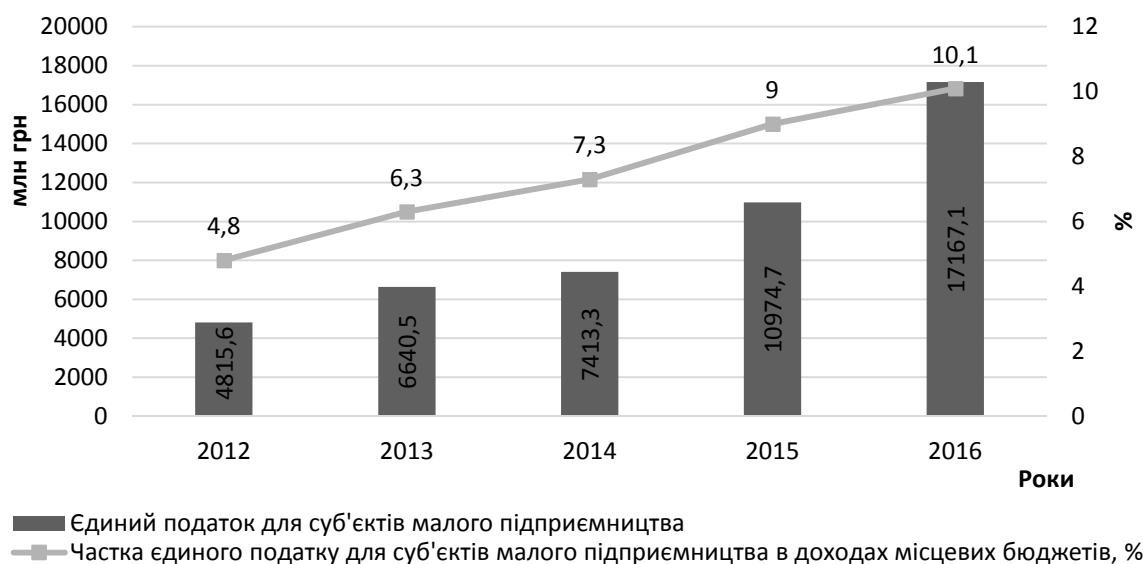

Рисунок 1 – Динаміка надходжень єдиного податку, сплаченого суб'єктами малого підприємництва в Україні за 2012–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [2]

Аналізуючи дані рис.1, прослідковується тенденція до зростання надходжень єдиного податку, зокрема, через дію інфляційної складової. Ще однією причиною збільшення обсягу цих надходжень стало віднесення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній

податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %. Аналогом цього компонента у попередні періоди був фіксований сільськогосподарський податок. У 2016 р. з цього джерела надійшло 3,5 млрд грн, що в 1,75 рази більше, ніж у попередньому році.

Розглянемо динаміку надходжень єдиного податку з юридичних та фізичних осіб у 2012–2016 рр. (рис. 2).

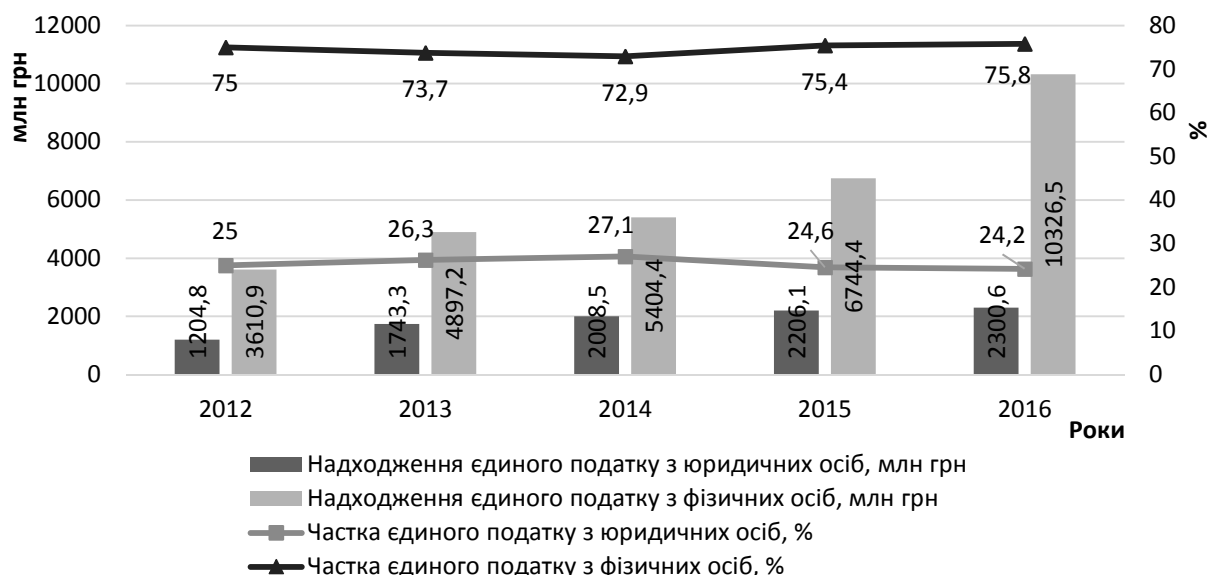

Рисунок 2 – Динаміка надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва за 2012–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [2]

Аналізуючи динаміку надходжень єдиного податку з юридичних осіб та фізичних осіб, найбільший їх показник спостерігається у 2016 р. Надходження єдиного податку з фізичних осіб складає 10326,5 млн грн, що на 3581,2 млн грн більше за показник попереднього року, що у абсолютному вираженні складає 53,1%. З кожним роком відбувається зростання даного показника. Щодо надходжень з юридичних осіб, то у 2016 р. відбулось несуттєве збільшення, що на 94,5 млн грн більше за показник попереднього року дослідження, або на 4,3%. Незважаючи на приріст надходжень єдиного податку, їх частка не зазнає особливих змін, і коливається в межах від 75,0-75,8% для фізичних осіб, та 25-27,1% для юридичних осіб.

Розмежування платників єдиного податку на суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних і юридичних осіб дозволяє зробити висновок, що починаючи з 2012 р. відбувається збільшення частки надходжень від справляння єдиного податку від фізичних осіб, порівняно з юридичними особами у загальному фонді доходів бюджету. Дане явище можна пояснити дією інфляційної складової, приховуванням частини доходів юридичними особами, зменшенням податкової бази шляхом проведення ефективної податкової політики.

Висновки. Одним з основних завдань економіки України є стимулювання підприємницької діяльності через створення сприятливих умов її оподаткування. У зв'язку

з цим та з метою реалізації державної політики з питань розвитку та підтримки малого підприємництва, ефективного використання його можливостей у розвитку національної економіки здійснюється справляння єдиного податку суб'єктами малого підприємництва.

Органічним елементом ринкової економіки та невід'ємним атрибутом сучасної моделі господарювання є мале підприємство. Цей сектор є найбільш гнучкою та динамічною складовою ринку, тому відіграє роль каталізатора структурних пропорцій господарського комплексу і виступає дієвим важелем вирішення низки соціально-економічних завдань: забезпечення зайнятості населення; подолання бідності; посилення економічного потенціалу регіонів; сприяння розвитку конкуренції; зменшення обсягу трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що рівень податкових надходжень від єдиного податку, сплаченого суб'єктами малого підприємництва протягом досліджуваних періоді, має тенденцію до зростання. Збільшення обсягів і частки надходжень єдиного податку, з одного боку, свідчить про нарощування суб'єктами підприємницької діяльності обсягів виробництва, кількості реалізованої продукції, збільшенням позитивних результатів діяльності, а з іншого – про дію інфляційної складової в країні.

Література:

1. Дані Головного управління Казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
2. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2015-16 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. – К., 2017. – 77 с.
3. Майстренко О. В. Перспективи розвитку в Україні спрощеного оподаткування малого підприємництва [Електронний ресурс] / О. В. Майстренко. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/30255>
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Тесля С. М. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого бізнесу / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.3. – С. 280-286.

References:

1. "Data of the Main Department of the Treasury of Ukraine" (2017), available at: <http://vww.treasury.gov.ua> (Accessed 20 October 2017).
2. Zubenko, V. V. Samchyns'ka, I. V. and Rudyk, A. Yu. (2017) "*Biudzhetnyj monitorynh: Analiz vykonannia biudzhetu za 2015-16 rik*", [Budget Monitoring: An Analysis of Budget Execution for 2015-16], USAID, Kyiv, Ukraine.
3. Maystrenko, O. V. (2016) "Prospects of development of simplified taxation of small business in Ukraine", available at: <http://www.minjust.gov.ua/30255> (Accessed 20 October 2017).
4. "Official site of the State Statistics Committee of Ukraine" (2017), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 20 October 2017).
5. Teslya, S. M. (2013) "Features of the Application of the Simplified Taxation System for Small Businesses", Scientific Bulletin of the NLTI of Ukraine, *RVB NLTU of Ukraine*. vol. 23.3, pp. 280-286.